

P / R / K

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

Vybrané problémy pri likvidácii poistných udalostí

Bratislava / 11. júna 2024

Obsah

- Nemožnosť dodatočnej zmeny dôvodu odmietnutia poistného plnenia podľa § 797 OZ
 - Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí a preživších pri súbehu s poškodením zdravia
 - Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia
-

Nemožnosť dodatočnej zmeny dôvodu odmietnutia poistného plnenia podľa § 797

- § 797 ods. 4 OZ: „Ak poistiteľ odmietol plniť čo i len z časti, je povinný uviesť dôvod neplnenia alebo zníženia plnenia; tento dôvod nie je možné dodatočne meniť“.
- Okolnosti prijatia
- Aplikácia ustanovenia
- Ústavnosť § 797 ods. 4 OZ
- Možnosti obrany v prípadnom súdnom konaní
- Možnosti predídenia domáhania sa § 797 ods. 4 OZ protistranou

Aplikácia ustanovenia

- Účinnosť od 1. októbra 2018
- Prechodné ustanovenie – „*Ustanovenia [...] v znení účinnom od 1. októbra 2018 sa prvýkrát použijú od 1. októbra 2018*“.
 - Moment uzatvorenia zmluvy?
 - Moment poistnej (škodovej udalosti) udalosti?
 - Moment likvidácie (vypracovania odmietacieho listu)?
- Nároky uplatnené v režime zákona o PZP: „*zákon o PZP ako špeciálny právny predpis upravuje podrobne povinnosti poistovateľa pri likvidácii poistnej udalosti* Ust. 797 ods. 4 OZ sa preto neuplatní (Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 30. 8. 2023, sp. zn. 5Cob/3/2023)

Následky porušenia § 797 ods. 4 OZ

- OZ výslovne neupravuje následky porušenia § 797 ods. 4 OZ
- Neprihliadať na neskôr uvedené dôvody (napr. KS TT zo dňa 25. 9. 2023, sp. zn. 22CoCsp/3/2023: „*Citované ustanovenie § 797 ods. 4 Občianskeho zákonníka ukladá jednoznačnú povinnosť poisťovni (žalovanému), uviesť dôvody zníženia plnenia, pričom tieto dôvody nie je možné meniť, čo znamená, že na neskôr uvedené dôvody poisťovne (žalovaného) súd neprihliada*”).
 - tiež: KS BA zo dňa 16. 8. 2023, sp. zn. 7Cob/25/2023,
- Zachovaná možnosť v budúcnosti odprieť poistné plnenie (napr. KS BA zo dňa 30. 8. 2023, sp. zn. 5Cob/3/2023: „*Avšak aj pre prípady, na ktoré sa ustanovenie § 797 ods. 4 OZ vzťahuje, nemožno vyložiť toto ustanovenie spôsobom, ako to urobil žalobca, t.j., že neuvedenie dôvodu neposkytnutia časti poistného plnenia má za následok, že poisťovateľ nie je oprávnený to poistné plnenie v budúcnosti odprieť, resp. uviesť dôvod, pre ktorý je podľa neho poskytnutie poistného plnenia nedôvodné*”).

Minimalizácia rizika domáhania sa § 797 ods. 4 OZ protistranou

- Škodovú/poistnú udalosť vyhodnotiť komplexne
 - dôsledne formulovať odmietací list
 - základné skutkové okolnosti (závery šetrenia)
 - dôvody neposkytnutia poistného plnenia
 - na ďalšie (potenciálne možné) aspoň odkázať všeobecnou formuláciou s uvedením konkrétnych článkov VPP
 - upozorniť, že tieto závery vychádzajú z rozsahu informácií ku dňu prípravy listu
 - rozporovať uplatnenú výšku
-

Možnosti obrany v súdnom konaní

- Nejde o zmenu dôvodu odmietnutia poistného
 - Časové hľadisko (účinnosť ustanovenia)
 - Vecná pôsobnosť (vylúčené pri sporoch ohľadom nárokov uplatnených v režime zákona o PZP)
 - Dôvod odmietnutia nebol vôbec uvedený (KS BA, sp. zn. 5Cob/3/2023)
 - Ústavnokonformný výklad ustanovenia § 797 ods. 4 OZ
-

Okolnosti prijatia § 797 ods. 4 OZ

- Vládny návrh zákona o dani z poistenia (prijatý zákon č. 213/2018 Z.z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov) smerujúci do NRSR neobsahoval žiadnu novelizáciu OZ (t.j. absencia medzirezortného pripomienkového konania)
- Doplnenie novelizácie OZ navrhnuté až pri rokovaní gestorského výboru (výbor NR SR pre financie a rozpočet) s odôvodnením: *„Navrhované ustanovenie má za cieľ, aby v prípade odmietnutia poistného plnenia alebo jeho zníženia, nemal poistiteľ možnosť dodatočne meniť dôvody neplnenia ak ten, kto má právo na plnenie spochybnil a vyvrátil dôvod neplnenia. Navrhované ustanovenie teda zvyšuje právnu istotu toho, kto má právo na plnenie tak, že poistiteľ nebude môcť špekulatívne hľadať nové dôvody, prečo plnenie odmietol alebo znížil.“*

Ústavné limity

- V rozsahu „*tento dôvod nie je možné dodatočne meniť*”.
- Spôsob prijatia (čl. 1 ods. 1 a 30 ods. 1 Ústavy)
- Stav nerovnosti strán sporu (čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 Ústavy)
 - princípu kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní (ako súčasť práva na spravodlivý súdny proces).
 - Žalobca nie je nijako obmedzený ohľadom svojich skutkových tvrdení, ani rozsahu dokazovania - tvrdiť a predkladať nové skutočnosti a dôkazné prostriedky

Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí a preživších pri súbehu s poškodením zdravia

- Dlhodobá diskusia – Kryje PZP aj náhradu nemajetkovej ujmy?
- Relevantné námietky, prečo náhrada nemajetkovej ujmy nie je krytá PZP
- Spor medzi ÚS SR a NS SR - vyriešený **R 61/2018** (Rozsudok NS SR zo dňa 31. 7. 2017, sp. zn. 6MCdo/1/2016) – *„Škodou pre účely [Zákona o PZP] je aj nemajetková ujma spočívajúca v zásahu do osobnostných práv pozostalých obeť dopravnej nehody spôsobenej prevádzkou motorového vozidla. V spore o náhradu takejto ujmy je poisťovňa pasívne legitimovaná“*.
- **Aktuálny judikatúrny záver:** Pojem škoda vykazuje aj nemateriálne znaky a aj nemajetkovú ujmu podľa § 13 Občianskeho zákonníka možno zahrnúť pod škodu na zdraví podľa Zákona o PZP (napr. Uznesenie NS SR sp. zn. 3Cdo/52/2019 zo dňa 29. 10. 2020, Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 1Cdo/214/2019 zo dňa 30. 9. 2020)

Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí

- Výška náhrady nemajetkovej ujmy požadovaná poškodenými
 - Právny titul uplatňovaného nároku (analogická aplikácia objektívnej zodpovednosti podľa § 427 OZ (Rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 26. 9. 2013, sp. zn. 3Cdo/228/2012) vs. zodpovednosti za zavinenie podľa § 420 OZ)
 - Vzťahy medzi primárnou obeťou a sekundárnymi obeťami (najmä intenzita citového vzťahu primárnej a sekundárnej obeť), vek a zdravotný stav,
 - Postoj škodcu a majetkové pomery
-

Náhrada nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí

- Zohľadnenie spoluzodpovednosti zomrelého za vznik nemajetkovej ujmy
 - Na právo domáhať sa ochrany osobnosti stačí, aby išlo o neoprávnený zásah do práv na ochranu osobnosti - t.j. nie je potrebné preukazovať zavinenie, postačuje neoprávnenosť zásahu (smrti), ktorá je pričítateľná objektívne zodpovednému prevádzkovateľovi (a jeho poisťovni)
 - Správanie samej zomrelej osoby (t.j. jej prípadná spoluzodpovednosť) pri neoprávnenom zásahu sa stáva právne významným až pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (Rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 27. 10. 2010, sp. zn. 1Cdo/77/2009, či Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 31. 3. 2022, sp. zn. 7Cdo/252/2021 - R 3/2022)
-

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Súbeh nároku na náhradu škody na zdraví a náhrady nemajetkovej ujmy
 - Čo sa odškodňuje v rámci náhrady škody na zdraví / náhrady nemajetkovej ujmy?
-

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 22. 9. 2010, sp. zn. 5Cdo/196/2009
 - *„Podanie žaloby na ochranu osobnosti ohľadne náhrad za nemateriálnu ujmu [možno] pripustiť len v prípadoch, ktoré nespadajú pod špeciálny režim náhrady škody, resp. tam, kde je tento režim celkom paušálny a neumožňuje individuálne posúdenie prípadu.“*
-

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Vrchný súd v Olomouci v uznesení zo dňa 14.5.2008, sp. zn. 1Co 201/2007 uviedol, že *"ide o inštitúty celkom samostatné, a preto je nevyhnutné viesť účastníkov konania tak, aby súdu poskytli dostatok dôkazného materiálu umožňujúceho odlíšenie týchto inštitútov. Takéto odlíšenie považuje súd za dôležité aj z procesného hľadiska, pretože totožnosť rozhodujúcich skutočností by znamenala existenciu prekážky litispendencie alebo res iudicatae"*.
- Rovnako rozhodol Vrchný súd v Olomouci v rozhodnutí zo dňa 5.5.2010, sp. zn. 1 Co 2/2010, ktoré bolo publikované aj v českej Sbíрке soudních rozhodnutí a stanovisk č. 5/2011: *"Právo na náhradu nemajetkovej ujmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. a nároky na náhradu škody na zdraví za bolest a za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. [...] jsou samostatné právní prostředky ochrany fyzické osoby, a proto je nelze uplatnit na základě totožných skutkových tvrzení."*

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- **R 1/2015** (Rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 28. 5. 2014, sp. zn. 7Cdo/65/2013)
- *„Ten istý skutkový dej môže v niektorom prípade zakladať zároveň tak nárok na náhradu za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, ako aj nárok na náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej fyzickej osobe na jej osobnostných právach; tieto nároky treba dôsledne rozlišovať a pri ich posudzovaní mať na zreteli nielen odlišnosť vzťahov, z ktorých sú vyvodzované, ale tiež právnej úpravy, ktorá sa na ne vzťahuje.*

(pokračovanie na druhej strane)

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

Zo žiadneho ustanovenia zákona č. 437/2004 Z.z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z.z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov nemožno vyvodit', že by sa v rámci odškodňovania bolesti a sťaženia spoločenského uplatnenia mal zohľadniť aj zásah do dôstojnosti, súkromia alebo rodinného života poškodeného" (R 1/2015).

- Žaloba vo veci samej bola nakoniec zamietnutá (Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 27. 2. 2018, sp. zn. 26Co/39/2017; Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 11. 9. 2019, sp. zn. 8Cdo/122/2018)

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 8. 2014, sp. zn. I. US 426/2014:
- „*Citované ustanovenia zákona č. 437/2004 Z. z. [§ 2 ods. 2, § 4 ods. 1, § 5 ods. 5] teda upravujú náhradu za dôsledky poškodenia zdravia v pracovnom, kultúrnom, súkromnom, manželskom ale napríklad aj v politickom či športovom živote. Pokrývajú teda náhradu všestranných obmedzení poškodeného v rôznych sférach jeho života, pri plnení jeho rôznych spoločenských úloh, ktoré sa prejavili ako dôsledok poškodenia zdravia*“.
- Mimoriadne zvýšenie náhrady za SSU podľa § 5 ods. 5 zákona č. 437/2004 Z. z. - práve v prípadoch, kde paušalizovaná náhrada za SSU na základe bodového ohodnotenia celkom zjavne neplní dostatočne satisfakčnú a reparačnú funkciu

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- účel zákona č. 437/2004 Z. z. a úmysel zákonodarcu – podľa dôvodovej správy „škoda na zdraví pri posúdení všetkých činností jedinca v živote nevyhnutne v sebe zahŕňa psychickú škodu, estetickú škodu, škodu v sexuálnej sfére, stratu pracovných príležitostí, ujmu schopnosti súťaživosti a schopnosti dosahovať zisk, stratu potešenia zo života, duševnú skleslosť, sklúčenosť, existenciálnu ujmu, stratu životného komfortu, zníženie fyzickej a psychickej integrity“.

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Konanie o náhradu nemajetkovej ujmy preživších pri súbehu s poškodením zdravia
 - jednotlivé skutkové tvrdenia, ktorými je odôvodňovaný zásah do práva na ochranu osobnosti.
 - jednotlivé prejavy tohto zásahu vo fyzickej sfére, v psychickej sfére a v jej postavení v spoločnosti.
 - Posúdenie odškodniteľnosti prejavov v rámci náhrady za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia - identifikácia tzv. previsu
-

Náhrada nemajetkovej ujmy preživších

- Posúdenie intenzity ujmy v dôsledku zásahov, ktoré sa neodškodňujú prostredníctvom náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia
 - ujma musí dosahovať intenzitu vyžadovanú ustanovením § 13 ods. 2 OZ teda takú intenzitu, že sa nezdá postačujúce zadostučinenie podľa 13 ods. 1 OZ
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- § 12 ods. 1 a 2 Zákona o PZP: *„Poistovateľ má proti poistenému/poistníkovi nárok na náhradu poistného plnenia alebo jeho časti, ktoré za neho vyplatil z dôvodu škody spôsobenej prevádzkou motorového vozidla, ak [dôvody podľa písm. a) až h)]“*
 - § 12 ods. 3 Zákona o PZP: *„Výška náhrady poistného plnenia alebo jej časti, na ktorú vznikne poistovateľovi nárok podľa odseku 1 alebo 2, nesmie presiahnuť úhrn poistných plnení, ktoré poistovateľ vyplatil z dôvodu poistnej udalosti.“*
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- sp. zn. 1MCdo/3/2004 - nárok uplatnený podľa § 11 ods. 2 vyhlášky č. 423/1991 Zb. [pozn. v súčasnosti § 12 Zákon o PZP] je osobitným nárokom poisťovne proti poistenému, ktorý vyplýva z poistného pomeru a nemožno ho stotožňovať s nárokom na náhradu škody podľa OZ, nie je súd oprávnený aplikovať moderačné ustanovenia podľa § 450 OZ a ani podľa § 25 citovanej vyhlášky.
- Zákon dáva na úvahu poisťovateľa, či postih (regres) uplatní len sčasti alebo v plnej výške súm vyplatených poškodeneným. Výška je limitovaná iba tým, že nesmie presahovať úhrn poistných plnení vyplatených poisťovateľom z dôvodu poistnej udalosti. Preto oprávneným subjektom, ktorý môže určiť a prípadne znížiť výšku uplatňovaného regresného nároku v zmysle ustanovenia § 12 Zákona o PZP je iba poisťovateľ.

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- **R 64/2020:** „ Súd rozhodujúci o nároku poisťovateľa v zmysle ustanovenia § 12 zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nemôže skúmať a pri rozhodovaní o nároku prihliadať na to, či výška sumy nároku uplatneného poisťovateľom voči poistníkovi resp. poistenému v zmysle uvedeného ustanovenia je v súlade so všeobecnou právnou zásadou proporcionality a neprieči sa zmyslu a účelu uvedeného zákona. Jediným oprávneným subjektom, ktorý môže určiť a prípadne znížiť výšku uplatňovaného nároku v zmysle ustanovenia § 12 citovaného zákona aj pod hornú hranicu takto uplatňovaného nároku, ktorou je úhrn poistných plnení, je v zmysle uvedeného ustanovenia poisťovateľ“.

(Rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 11. 12. 2019, sp. zn. 4Obdo/84/2018)

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- Uznesením ÚS SR zo dňa 25. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 281/2021 bola preskúmaná zlučiteľnosť R 64/2020 s ústavou. ÚS SR nezistil, že by R 64/2020 došlo k porušeniu označených práv sťažovateľa.
 - Výklad NS SR vychádzal:
 - porovnania predchádzajúcej právnej úpravy a jeho súčasného znenia,
 - úmyslu zákonodarcu vyjadreného v dôvodovej správe.
 - ÚS SR poukázal na to, že ide o odlišnú situáciu ako sp. zn. IV. ÚS 377/2018 (viď nižšie).
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- NS SR, rozsudok zo dňa 28. 6. 2016, sp. zn. 1Cdo/204/2014: *„poisťovateľ má svoje postihové právo primerane znížiť v závislosti od osobných, zárobkových a majetkových pomerov poisteného a od okolností, za ktorých došlo ku škode. Uplatnenie tohto nároku proti poistenému má plniť výchovný účel, nie existenčne ohroziť poisteného“.*
 - Išlo o nárok SKP ešte podľa predchádzajúcej právnej úpravy (vyhlášky č. 423/1991 Zb.)
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- Prieskum predmetného rozhodnutia Ústavným súdom (Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 31. 1. 2019, sp. zn. IV. ÚS 377/2018
 - *Regresná náhrada má plniť výchovný a nie likvidačný účel, a má zohľadniť okolnosti, za ktorých došlo k vzniku škody.*
 - *Primeranosť náhrady regresnej náhrady sa určuje*
 - *skúmaním výšky sumy vyplatenej z titulu poistenia (ide o sumu konečnú alebo o sumu, ktorá sa v budúcnosti bude zvyšovať),*
 - *zohľadnením okolností, za ktorých škoda vznikla, a*
 - *skúmaním osobných, zárobkových a majetkových pomerov toho, kto škodu spôsobil.*
 - *Má mať výchovný (odstrašujúci) účinok (nemá byť nízka), ale nemá byť likvidačná*
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 11. 2021, sp. zn. III. ÚS 90/2021
- Ústavný súd sa nestotožnil „s argumentáciou, podľa ktorej jediným oprávneným subjektom, ktorý môže určiť a prípadne znížiť výšku uplatňovaného nároku v zmysle ustanovenia § 12, je poisťovateľ, nie súd. [...]

Taký výklad ustanovenia § 12 ods. 1 písm. g) zákona o povinnom zmluvnom poistení, ktorý by neumožňoval preskúmať správnosť postupu poisťovne, by nebol spravodlivý, [...]

Ústavný súd k uvedenému dodáva, že je to práve otázka proporcionality, ktorú je potrebné skúmať zo strany všeobecného súdnictva, pričom uplatnenie regresu jednoznačne musí byť zo strany poisťovateľa riadne zdôvodnené“.

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 9. 11. 2023, sp. zn. I. ÚS 585/2023: *„Aj s ohľadom na dosiaľ uvedené považuje I. senát ústavného súdu predmetný záver obsiahnutý v náleze sp. zn. III. ÚS 90/2021 za ojedinelý, ktorý sa ani náznakom nevysporiadava a nereflektuje predchádzajúce judikatúrne závery najvyššieho súdu a ústavného súdu a k svojmu odklonu v tejto otázke neposkytuje žiadne vysvetlenie“.*
-

Regresný nárok z PZP a možnosť jeho zníženia

- Najvyšší súd opakovane potvrdzuje záver vyplývajúci z R 64/2020 (napr. Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 28. 2. 2024, sp. zn. 6Cdo/5/2022, Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 24. 5. 2023, sp. zn. 9Cdo/151/2021)
- **AKTUÁLNY ZÁVER: Súd rozhodujúci o nároku poist'ovateľa v zmysle § 12 zákona č. 381/2001 Z. z. nemôže skúmať a pri rozhodovaní o nároku prihliadať na to, či výška sumy uplatneného nároku poist'ovateľom proti poistníkovi resp. poistenému je v súlade so všeobecnou právnou zásadou proporcionality a neprieči sa zmyslu a účelu uvedeného zákona.**
- Riziko prelomenia rozhodovacej praxe NS SR zo strany Ústavného súdu

P / R / K

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

Ďakujeme za pozornosť

P / R / K

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA

Kontakty

Slovakia – Bratislava

Suché Mýto 1, 811 03 Bratislava

T +421 232 333 232

E bratislava@prkpartners.com

Czech Republic – Prague

Jáchymova 26/2, 110 00 Prague 1

T +420 221 430 111

E prague@prkpartners.com

Czech Republic – Ostrava

28. října 3346/91, 702 00 Ostrava

T +420 558 889 099

E ostrava@prkpartners.com